

TÜRKİYE-ALMANYA ARASINDA EKONOMİK İLİŞKİLER(1923-1945)

Buse GEĞEOĞLU*

Birinci Dünya Savaşı'nda aynı kulvar da hareket eden Osmanlı Devleti ve Almanya savaşın sonunda mağlup olmuş ve kendi sorunlarına yönelmiştir. Osmanlı Devleti Mondros Mütarekesi gereğince Almanya ile tüm ilişkilerini kesme yükümlülüğü altında kaldı. Savaşın sonuna doğru iki devlet arasındaki siyasi ve diplomatik ilişkiler en alt düzeye inmişti. Savaşın sona ermesiyle Osmanlı Devleti ile Almanya arasındaki her türlü ilişki imkânsız hale gelmişti. Ama iki devlet arasında önceden beri gelen bir dostluk ilişkisi bulunmaktaydı. Diğer devletlerin tüm karşı çıkışları ve yaşananlara rağmen Almanya Türk iş çevreleri ile anlayış ve eşitlik ilkelerine dayalı müşterek iş birliği teklif etti. Böylece Alman işçiler, mühendisler, mütehassıslar Türkiye'ye geldiler. Bu ilişkiler iki ülkenin de ekonomisine katkı sağlamaktaydı.

1925 yılında; Türkiye ile Almanya arasında diplomatik ve ticari antlaşma imzalandı.¹ Almanya'nın Türkiye ile ticareti 1926 yılında gözle görülür bir şekilde arttı. Bu ticareti arttırmak için Anadolu'da bir hayli Alman iş adamı faaliyet gösteriyordu. 1926 yılında Almanların faaliyeti politik olmaktan ziyade ticari sahalarda idi, Almanlar politik meselelerde suskunluğu tercih ediyorlardı. Yalnız, Türkiye Almanya'nın dış politikasındaki değişiklikleri yakın bir ilgiyle takip ediyordu. 1925 yılında Locarno Antlaşması'nın imzalanmasının akabinde Almanya Milletler Cemiyeti'ne dâhil oldu.²

Türkiye ile Almanya arasında ticari ilişkiler kurulmasından sonra iki ülke arasındaki ticaret aşağıdaki gibi gelişmiştir

Tablo 1:Türkiye ve Almanya Arasındaki Dış Ticaret (1924-1932)

YILLAR	İHRACAT (milyon TL)	İTHALAT (milyon TL)
1924	20,551	19,111
1925	27,701	27,452
1926	23,574	32,341
1927	14,708	30,005
1928	22,151	31,688
1929	20,582	39,172
1930	19,838	27,380
1931	13,649	27,049
1932	13,722	19,983

Kaynak:Cemil Koçak, Türk-Alman İlişkileri 1923-1945, Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1992, s.89-90.

1936 'da Almaya Türkiye'de ekonomik üstünlüğünü devam ettirdi. Türkiye ihracatının yüzde 49,5'ünü bu ülkeye yaparken, ithalatının da yüzde 46'sını Almanya'dan

* Trakya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Birinci Sınıf Öğrencisi

¹Kemalettin Sami Paşa Berlin'e Büyükelçi olarak atanmış ve Kemalettin Sami Paşa güven mektubunu 8Ekim 1924 tarihinde Berlin'de sunmuştu.

²ElizbethWisquesman, Europe of theDictators(1919-1945)London, 1966, .s.58.

sağlıyordu.³Ekonomik alanda Dr. Schacht Türkiye sanayisinin geliştirilmesi için Almanya'nın kredi vermesini ve borcu üretilecek mallarla karşılama teklifini Alman Dışişleri Bakanı kesin olarak reddetmişti. Buna rağmen Türkiye, Almanya'nın Türkiye'ye fabrika kurmasını, makine yardımı yapmasını, Seyhan ve Ceyhan ovalarının sulanarak pamuk üretilmesi teklifini iletiler. Türkiye Almanya arasında 3 ticari ek protokolü 19 Mayıs'ta Ankara'da imzalandı.1937 yılında Türkiye Almanya ile büyüyen ekonomik ve politik ilişkileri yavaşlatmaya başladı. Bunun üzerine Almanya'nın önde gelenleri bir Türk savaş gemisinin Almanya Limanı'nı ziyaret etmesi için davet etmişti. Bu davetteki amaç Türk-Alman dostluğunu Dünya'ya duyurmaktı bu isteğe Türkiye'den olumlu cevap vermemiştir.

Ekonomik bakımdan Türkiye Almanya'nın boyunduruğundan kurtulmak istiyordu. Çünkü Türkiye Yakındoğu ve Balkan ülkeleri ileekonomik antlaşmalar imzalamıştı. Bunun üzerine Türkiye ve Almanya arasında Ticaret ve Clearing Antlaşmalarının sona erdiğini 1937 yılında resmen Almanya'ya bildirdi. Amaç Türkiye Almanya'ya karşı direkt olarak hiçbir Antlaşmaya katılmak istemiyordu. Bunun sebebi bu dönemde Türkiye'nin ödeme dengesinin bozuk olmasıydı.Bu olaylar üzerine Türk talebelerini Alman Üniversiteleri ve kolejlerinde eğitim yapmaya çağırıyordu.Böylece Almanya'dan eğitim alan bu kişilerin Türkiye'de Alman yanlısı siyaset takip edeceklerini düşünüyorlardı Almanya Türkiye ile ne kadar gizli antlaşma yapmış olsa da Türkiye bunu dikkate almadığı için Almanların bu gayretleri başarısız olmuştur.

³İstatistik Yıllığı, cilt 6. 1932-1933.s.253.